

Finesse, Fusion & Friendliness

תשפ"א פרשת ויחי [ברכת יהודה]

GENESIS

PARASHAS VAYECHI

49 / 10-17

you elevated yourself. He crouches, lies down like a lion, and like an awesome lion, who dares rouse him? ¹⁰ The scepter shall not depart from Judah nor a scholar from among his descendants until Shiloh arrives and his will be an assemblage of nations. ¹¹ He will tie his donkey to the vine; to the vine branch his donkey's foal; he will launder his garments in wine and his robe in the blood of grapes. ¹² Red eyed from wine, and white toothed from milk.

3 Rashi

12. תכלילי - This word expresses redness. as Targum Onkelos renders it. ⁹ שכן דרך - Similarly, in "Whose is the redness of eyes." עיניהם מאדמיין - their eyes become red, שותי יין - For such is the way of those who drink wine, i.e., bloodshot.

מחלב - FROM MILK. מרוב חלב - From abundance of milk, שיהא בארצו - for there will be in his land לעררי צאן - for flocks of sheep. And the explanation of the verse is as follows: מרוב יין - מרוב עינים יהא - He will be red eyed

abundance of wine, and he will be white toothed from abundance of milk.

11-12. Though Jacob could not reveal the "End" to his sons, he did provide them with tiny glimpses of the Messianic era (Abarbanel). Judah's district will be productive and flow with wine like a fountain. So lush will his vineyards be that a farmer will tie his donkey to a single vine, for it will produce as many grapes as a donkey can carry (Rashi, Rashbam). The passage continues hyperbolically with more illustrations of the productivity of Judah's land.

Messiah is associated with a donkey rather than a horse ready for battle, because he is depicted not as a warrior but as a man of peace who represents prosperity; thus the simile of the vineyard. His wars will be won by God, not through force of arms (Sforno).

בן מלך על התורה

4

בברכותיהם של שני המלכים שמלכו בישראל, שבט יהודה ושבט יוסף, אנו מוצאים ענייני מאכל ומשתה שונים, המסמלים ריבוי טובה וברכה המושפעת על המלכות: כיהודה נאמר

ונראה כי ענייני המאכל השונים שבברכות יהודה ויוסף, מסמלים את הבדלי ענייני המלכות שביניהם, שכן מלכות יוסף, עיקר עניינה הוא העמדת כלכלת העם ותנאי קיומו, יוסף הוא המשביר לכל הארץ, הוא המכלכל את אחיו במצרים, והוא - יהושע בן נון משבט אפרים בן יוסף - כובש לישראל את הארץ 'ארץ זבת חלב ודבש', 'ארץ דגן ותירוש'. ולכן נמשל יוסף לשור אשר לכוחו מיוחס מזון האדם הנצרך לקיומו - 'ורב תבואות בכח שור' (משלי יד, ד). ענייני האכילה המשמשים כמשל למלכות יוסף, הינם יסודי המאכל הנצרך לקיום האנושי, שהם מיני תבואות הדגן הגדלים על שמיני הארץ ומטר שמים.

בברכות מלכות יהודה, לעומת זאת, עיקרה היה לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, דהיינו מלכות של משפט וחוקי התורה.

ומשום כך אף בברכת השפע הגשמי מצינו את המעונים המשובחים, היין והחלב, אלו שאינם מסמלים את הכלכלה הבסיסית של העם, אלא מסמלים מלכות שאננה ושלווה, מלכות אשר כל מלאכתה עשויה, ולה לא נותר אלא להאיר מזיוה על כל העולם.

סוג השפע שניתן ליהודה הוא יין וחלב המורה על תענוגים וענייני תפנוקים הראויים למלכות של כבוד ורוממות, אשר משכמם ולמעלה מכל העם. לעומת השפע שניתן ליוסף שהוא בדגן והיינו ריבוי צרכים הבסיסיים, שהוא בהתאם

לאופי מלכותו שהוא פועל למען צרכי העם.

מידה מסויימת של התגשמות חזון מלכות יהודה יש לראות בימי מלכות שלמה, בהם לא נטרדו ישראל עוד במלחמות ובכיבושים, אלא איש תחת גפנו ישבו בשלוה ובטח (מלכים א' ה, ח). אך את שלימות תפארתה נזכה לחזות בימות המשיח, כאשר עול הקיום הבסיסי ינטל לגמרי מעל צווארנו, כשיתקיים בנו (ישעיהו סא, ה) 'ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר איכריכם וכורמיכם' (ראה הרחבה דברים בענין מלכות יהודה ומלכות יוסף - בפרשת יגש חלק המאמרים מאמרים א-ג).

והנה מבואר בספרים שדרכים אלו אשר נתפלגו בהם שבטי ה' מלכות יהודה' ו'מלכות יוסף', אשר יסודותם בתכונות הנפש ורגשי הלב, אינם נוגעים רק לדרכי הנהגת הכלל והמלכות בישראל, אלא הם מהווים גם שרשים לדרכי עבודת ה' השונים אשר מצינו בישראל.

שיש סוברים שיעקר הדגש בעבודת ה' צריך להיות על העשייה בפועל שהמעשים יהיו מתוקנים ומתבצעים בדקדוק כראוי, וזה מקביל לבחינת העבודה של מלכות יוסף, בבחינת 'שור' כענין 'כשור לעול וחמור למשא'. ויש סוברים שעבודת ה' צריכה להיות מתוך מגמה שעצם אישיותם תהיה מתוקנת ושלימה, ורואים את עיקר התכלית ברוממות הנפש, וזה מקביל לבחינת יהודה, בבחינת 'אריה'.

ואיתא בספרים (עין 'שפת אמת' ויחי תרמ"ט) שיוסף הוא בחינת 'עין' כמו שברכו אביו 'בן פורת עלי עין' (בראשית מט, כב), ויהודה הוא בחינת 'לב', כמו שכתוב על דוד 'אשר לבו כלב האריה' (שמואל ב' יז, ט). ונראה עומק הענין על פי המבואר לעיל שיוסף עניינו במעשים ופעולה, ובחינת 'עין' היינו לדעת להשכיל מה הם המעשים הראויים ומהי ההנהגה הנכונה, וכמו שמצינו שהסנהדרין המורים את הדרך לישראל נקראים 'עניי העדה' (במדבר טו, כד), ובמדרש - 'עניני יונים, 'עניניך' הן סנהדרין שהם עניינים לעדה' (שהש"ר א, סד), אולם יהודה הוא בחינת 'לב' שיעקר רוממותו בעצם נפשו ומהות אישיותו. וגם יש בו סגולה לדעת את התורה מתוך הרגשת הלב בבחינת 'לבי אומה ליה'.

יוסף בחינת יום השישי, דוד בחינת שבת

[והנה נתבאר במאמר הקודם שעל פי תורת הסוד, יוסף הוא כנגד המידה הששית, שהיא ספירת יסוד. ואילו דוד הוא כנגד המידה השביעית, הלא היא ספירת מלכות. ואיאתא בכתבי האר"י, כי יוסף הוא בחינת יום השישי, ודוד הוא בחינת יום השבת. והדברים תואמים אל האמור, כי אכן יום השישי מהווה כולו הכנה לקראת היום השביעי, ואשר נועד להכין ולתקן בו צרכי יום השבת - והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו' (שמות טו, ה). ובמקביל לכך זו היא תעודתה של מלכות בית יוסף, לתקן ולהכשיר את העולם לקראת בואה של ה' בעולם כדכתיב 'והיה ה' למלך על כל הארץ' (זכריה יד, ט), שהוא בבחינת יום השבת - יומו של הקב"ה, בו ישמחו במלכותו שומרי שבת וקוראי עונג, וכולו קרוש אך ורק לחפצי שמים, ואכן אז יהיה המלך משיח בן דוד].

ובמידה תיררה על שאר השבטים, אך ברכת יהודה הינה ברכת מלכות שבמרכזה עומדת תורת ה' ומשפטיו - לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים' (מט, ט). זהו עיקר עניינה של הברכה, ואילו כל הפרטים הנלווים 'אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתוננו כיבס ביין לבושו וברם ענבים סותו, חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב' (שם יא-יב) - אינם אלא דברים משניים, ואף הם קרובים יותר אל הרוח מאשר אל החומר, כמו שאמרנו 'חמרא וריחני פקחין' (יומא ע"ג), בהיותם מסוגלים להרחבת הלב וישוב הדעת, וכל מטרתם היינו שיהיו לסייע לתכלית האמורה בראש הברכה, להקים מזרעו נשיאים וחכמים, שופטים ומחוקקים. אבל ברכת יוסף, מוקד עניינה היא ברכת החיים והשפע הרב, שיושפע ויורעף עליו מן השמים - 'מא-ל אביך ויעזרך ואת ש-די ויברכך ברכות שמים מעל ברכות תהום ורובצת תחת ברכות שדים ורחם, ברכות אביך גברו על ברכות הורי עד תאות גבעות עולם תהיין לראש יוסף ולקקוד נזיר אחיו' (שם כה-כו).

שורש שבטי יהודה ויוסף בעת לידתם

ואפשר, כי יסוד ההבדל שבין מלכות יהודה לבין מלכות יוסף, כבר נעוץ בערש לידתם, כשנולדו לאימותיהם רחל ולאה. שכן כאשר נולד יהודה אמרה לאה - 'הפעם אודה את ה' (כט, לה), ומכאן שמו 'יהודה'. ואילו יוסף נולד מתוך טענת רחל - 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי' (ל, א), ובהיוולדו אמרה - 'אסף אלקים את חרפתי, ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחרי' (ל, כג-כה). הרי שבלידת יהודה באה לידי ביטוי ההודאה והייחול לה', כשנשאה לאה הודאה לפניו על טובו הגדול, ואילו בלידת יוסף באה לידי ביטוי הצלחת החיים האנושיים, כאשר בלעדיו ראתה רחל את חייה כחסרי ערך ותוחלת, ובלידתו ראתה רחל ענין של כבוד וגדולה, ואות להמשך הצלחתה. ומתוך ששמו של אדם מורה על מהותו נכדאיאתא בגמרא 'רבי מאיר הוה דייק בשמא'

(יומא פג:) - לפיכך אף נבדלו הבנים בייעודם, כאשר עניינו של יוסף הוא הצלחת עסקי החיים, ועניינו של יהודה הוא האדרת עסקי שמים.

משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

הנה כי כן, בחינה זו עוברת כחוט השני בכל דורות ישראל, כאשר מלכות יוסף עוסקת בהכנת הצרכים הגשמיים, ומלכות יהודה יוצקת בהם את התוכן הרוחני, ומביאה את בניינו ומפעלו של יוסף לידי תכליתו ומטרתו הנועלית. כך מכין יוסף את 'ארץ גושן למגורי יעקב - יהודה מתקן בה בית תלמוד והוראה. יהושע כובש את הארץ נחלה לישראל - ומלכות בית דוד בונה בירושלים את בית הבחירה. ועל אותה הדרך קבלה בלידנו מפי חז"ל (עיין סוכה נב. ובמהרש"א שם), כי לעתיד לבוא יעמוד תחילה משיח בן יוסף, והוא אשר ילחם באויבי ישראל בעוז ובגבורה, [ובתום תפקידו אף יהרג במלחמה], ואילו משיח בן דוד הוא אשר ישלים את המלאכה ויבנה את בית המקדש.

והנה מלכות משיח בן דוד אינה מתבטאת בגבורת מלחמותיו, אלא בחכמת צדקן ורוממות משפטו. כמו שנאמר - 'ויצא חוטם מגזע ישי ונצור משרשיו יפרה. ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה', והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח, ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע'. (ישעיהו יא, ד-ז).

ולא על ישראל לבדו ימלך המלך המשיח, אלא כל הגויים יקבצו אליו ויכנעו תחתיו, ויגדל כסאו ותנשא מלכותו עד מאד, כאשר ישב על כסא ה' וישפוט את יושבי תבל ברוח קדשו, כמו שנאמר - 'והיה באחרית הימים, נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות, ונהרו אליו כל הגוים, והלכו עמים רבים, ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. ושפט בין הגויים והוכיח לעמים רבים' (ישעיהו ב, ב-ד).

והנה מלכות יוסף שעיקר עניינה הוא הכנת הכלים הגשמיים והכשר למלכות יהודה, אזי כאשר יגיע שלימות מצבו של עם ישראל, ולא יצטרכו כלל לפעול למען השגת צרכיהם, תחדל מלכות יוסף מלהתקיים, וכל העם ילכו לאורו של משיח בן דוד, כאשר מתבאר יחזקאל - 'הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבירי, ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד, והיו אחד בידי וגו' הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם, וקבצתי אותם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם. ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל, ומלך אחד יהיה לכולם למלך, ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד וגו' וישבו על הארץ וגו' המה ובניהם ובני בניהם עד עולם, ודוד עבדי נשיא להם לעולם' (לז, כ-כה).

11

ענין ההכנות לשבת

והנה האופן לחבר את הגשמיות ברוחניות, הוא ביום ו', שהוא היום בו מתחברת השבת לימי החול.

ואף זהו ענין ההכנות ליום השבת, שעל ידם מתבר ומקשר גם את עסקי העוה"ז, שיהיין ל'כבוד השי"ת ליום השבת.

וזוהו החידוש הנפלא שחידשה תורה, מצות ההכנה לשבת ע"י הגוף. שבזה הגוף עצמו עוסק במצוה ומשתייך לקדושה, ויכול אף הוא ליהנות יחד עם הנפש, מתענוגי העולם הבא.

לכן "טועמיה חיים זכו", וכמו שדרשו מכאן בירושלמי, שמצווה לטעום בערב שבת מתבשילי השבת⁶¹.

12

שפתי חיים / שבת

תר

"ויתענונו ממוכר", טוב ה' מביא את האדם ליד תענוג. "עונג" הוא הביטוי החזק ביותר של שמחה (הגר"א). ה"שבת" היא המקור של ההתענגות על ה' ומטובו, וזה ע"פ הפסוק (ישעיה נח. יג) המדבר על השבת, בו נאמר "אז תתענג על ה'", התענוג הוא מכיון שזה "על ה'", "מטובך", אנחנו מתענגים מהגשמיות המשמשת לעשיית רצון ה', גם בגלל שאנו מרגישים שההתעלות הזו היא מתנת שמים, העונג החומרי הזה אינו מרחיק אותנו מהשי"ת, ככל הרדיפה אחרי התאוות הגשמיות

המפרידות בין האדם לבוראו, מכיון שזו מצוה של "וקראת לשבת עונג". אדרבא מפני שבכך אנו מקיימים את רצונו ית' מאתנו, להשתמש בעולם הזה לענג את השבת, בזה אנו מתקרבים יותר אל השי"ת. כמו שכתב רש"י (ביצה טז.) "נשמה תיריה... ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו". כלומר בכל ימות השבוע הנשמה סובלת מריבוי האכילה, וקצה - מואסת בו, כי האכילה המרובה משפיעה על רוחניות האדם באופן שלילי, אמנם בשבת בזכות הנשמה היתירה שיש לאדם הנותנת לו תוספת של קדושה, עמה הוא מתעלה במדרגתו הרוחנית, ויש לו כח לעבוד על עצמו, שמעשיו הגשמיים כאכילה ושתייה יהיו חלק מעבודת ה', ויהיו מנוף לעליה ולא לירידה ח"ו, ועי"כ "יתענונו ממוכר".

"ובשביעי רצית בו וקדשתו", בשבת רצית בעם ישראל - עם מקדשי שביעי וקידשת אותם, מכיון שמציאות השבת ומצוותיה מביאים את שומר השבת ומענגה לקדושה, השבת היא דרך פרטית ומיוחדת לקדושה, כך הוא גם בכל מצוות התורה באופן כללי, ואפילו המצוות שאופן קיומם הוא ע"י הנאה מהעוה"ז, מקדשים את האדם ומעלים אותו. האפשרות הזו היא חידוש שחידש הכוונה בתורתו הקדושה, כי רק בכך התורה לרומם את האדם ולקדשו ע"י השימוש בגשמיות, וזה הקשר בין השבת למתן תורה, וזו הסיבה שבשבת ניתנה תורה, כי השבת במהותה נותנת כח מיוחד להתקדש גם ע"י מעשים גופניים.

"חמדת ימים אותו קראת", פיסקא זאת מתיחסת לשבת, השבת הוא היום הנחמד והנכסף יותר מכל הימים והתקופות.

12. הַכְּלִילִי עֵינָיִם וְגוֹ' — RED EYED FROM WINE, AND WHITE TOOTHED FROM MILK.

This verse continues to describe the Future Redemption:

"וּבְכוּנָתוֹ עַל דְּרָךְ אֲמוֹרוֹ — [Yaakov's] intention is in accordance with that which it says (Tehillim 68:7), He releases those bound in fetters (בְּבוֹשֵׁרוֹת), which our Sages, of blessed memory (Bamidbar Rabbah 3:6), expound in relation to the Exodus from Egypt, interpreting בְּבוֹשֵׁרוֹת as a contraction of two words: "crying" (בְּכִי) and "singing" (בְּשִׁירוֹת) — for the Exodus was an occasion of crying for the Egyptians and singing for the Jews."^[183] Our verse tells us that the Future Redemption will have a similar character. וְהוּא אֲמוֹרוֹ

"This is what Yaakov meant by saying, Red eyed; the word שָׂבֵל הַתְּדַמְיוֹת יוֹרָה, שָׂבֵל הַתְּדַמְיוֹת יוֹרָה is an expression of redness, which reflects the concept of retribution, for all redness in the Torah indicates intense judgment."^[184] כי "דמים קדמים נגעו" — as the verse states (Hoshea 4:2), Blood reaches blood.^[185] Yaakov stated that at the time of the Future Redemption, Hashem will be red eyed toward the idolaters, for He will judge them for their mistreatment of the Jewish people. — ואמר "מינין" פירוש ממקור הדין שהוא הדין — And when he said that Hashem will be red eyed from wine, he meant that Hashem will judge them from the Source of Judgment, which is called "wine" (see Zohar, Vol. 1, 70a). — Alternatively, [Yaakov] indicated with this that the cause of the retribution that will be exacted from the idolaters is due to wine, which represents Torah, as mentioned above, פירוש מצד מה שחבלו ופגעו בני תורה מלמוד — meaning, the idolaters will be punished for having persecuted Torah students and having caused them to neglect the study of Torah.

Upon mentioning the oppression of Torah students at the hands of the idolaters, Or HaChaim cries out in pain over this tragedy:

My heart, my heart, my innards, my innards,^[186] cry out over this matter, over the fact that evil people have prevented us from engaging in the Torah of the Living God throughout our exile! ועל זה יקום נקם בהתעוררות — תגבורת הדינים — For this, [Hashem] will exact retribution from them with an arousing of intense judgments, as stated in our verse.

Yaakov continued, saying that at that very same time, and white toothed from milk, יבא לנו לובן שנים מחלב — i.e., [Hashem] will show us a whitening of His teeth, i.e., smiling at us, as it were, from milk.^[187] ואולי שקראו "ולבן" על ישראל שקראו ה' — [Yaakov] was also alluding to Israel, whom Hashem calls His son — Perhaps with the word לבן, [Yaakov] was also alluding to Israel, whom Hashem calls His son (בן) — as it is written (Yirmiyah 31:19), Is Ephraim (i.e., the Jewish people) My favorite son, etc. Thus, the verse means, "and to His son, [He will display] teeth that are [white] from milk." ואמר "מחלב" הוא בחינת הקסד והרחמים — And the term from milk is referring to the element of kindness and compassion — that our Father in Heaven will arouse toward us at the very same time that He is exacting retribution from the idolaters. "בימי צאתך וגו' — This is the meaning of that which it says (Michah 7:15), As in the days when you left the land of Egypt I will show [my nation] wonders, קמו בן יהודה במהרה — meaning that the Future Redemption will resemble the Exodus from Egypt, for just as then there was crying for the Egyptians and singing for the Jewish people, so will it be at the time of the Future Redemption, when Hashem will punish the idolaters and show a radiant, merciful countenance toward the Jewish people, may it be speedily in our days. Amen!

In summary, this approach reads the verse as follows: He will launder his garments in wine — Mashiach will be ready to wear his royal garments, demonstrating his great power, in the merit of wine, Torah study; or, his clothing in the blood of grapes — he may wear only his simpler garments, demonstrating lesser power, if the redemption is in the merit of suffering. See Or HaChaim to Bamidbar 24:17 for further discussion.

14 איני רוצה לומר

הנה ו' הקולות הם קולות של שמחה, אבל בנוסף לזה יש ה' חצאי קולות של שברים שהם גנוחי גנה, כי על הפיאנא יש שבעה מקלות לבנות, שהם ו' הקולות של השמחה, ועוד ה' מקלות שחורות שמציינים צלילים של עצבות, והם בחי' ה' גבורה של מנצפ"ך.

דוק ותשכח שאם תנסה לפרוט ניגון רק עם שימוש המקלות השחורות, יצא ניגון של עצבות, ואם תשמש רק עם הלבנות יצא ניגון של שמחה, כי חמשה קולות של מקלות השחורים הם חצאי קולות, והיינו קולות שבורים, כמו שברים תרועה, וכל ענין של שביחה הוא מרת הדין והגבורה אשר יוסיף עצב בה. ויש כהופעה זו ענינים עמוקים בחכמת הנגינה. וצירוף כל אלו הקולות הלבנות והשחורות יחדו הם כמספר י"ב, ובחי' התערבות כל אלו הקולות הוא כענין שדרשו חז"ל (פסלות פ' טו) עה"פ מוציא אסירים בכושרות, שחיבת כושרות נחלקת לשנים, בכ"י ושירות, שביציאת מצרים היה תערובת של בכ"י ושירות, ככי מחמת הגלות ושיר מחמת הגאולה, וכן י"ב הקולות, שיש בהם ו' קולות של שמחה וה' קולות של עצבות, הם בחי' בכ"י ושירות.

REDEMPTION UNFOLDING

R. M. Edelbaum

The Arizal said that the period of *Ikvesa DeMashicha* is when the final spiritual cleansing of all the *neshamos* that needed to be purified and refined from all of the previous generations takes place — from Adam, the first man, through the current generation (discussed in *Shomer Emunim*; see also *Likutei Torah, Ki Seitzei*).

Along these lines, it is explained by Rav Elchonon Wasserman (*Ikvesa DeMashicha, Os 18*), in the name of the Chofetz Chaim, that since, when Moshiach comes, the world will be in a state of completeness, there is a need before those days to settle all of the old accounts of our spiritual blemishes. Since the creation of the world, many debit accounts have been piling up in Heaven, and before the Moshiach can come, we must settle all of these accounts. We must correct everything that remains outstanding (see Ramchal, *Daas Tevunos, 1:42*). This will provide a *tikkun* for the behavior of all other previous generations.

We have seen that, in addition to the purpose of *yissurim* in general, which is to erase all of a person's personal transgressions, the purpose of the troubles during *Chevelei Moshiach* is to spiritually cleanse all of the 'blemishes' of all previous generations. Every Jew has a responsibility to atone for the failings of Klal Yisroel, and, as a reincarnation of an earlier *neshoma* (soul), each person has a personal obligation to perfect all these aspects which he did not succeed in perfecting in his previous life. (Perhaps this can give some glimmer of understanding to the horrific events of the Holocaust, for they were a part of the *Chevelei Moshiach* process, as outlined in the previous chapter.)

A person should not fear, nor give up hope, when he undergoes *yissurim*. We must remember that everything that HaShem does is for our good. Sometimes we are punished in this world instead of in the next world for past misdeeds, and sometimes HaShem guides us into a situation in which we can affect a *tikkun* and correct all of our defects. This

17 tikkun allows us to complete all that is missing both in us and in the world, during these days of avoda before the arrival of Moshiach. An ill person who goes to a doctor will accept even the bitterest medicine. The patient will swallow the medicine willingly, despite its taste, because he trusts that ultimately it will be for his own benefit, and that by taking it he will live. We must appreciate that HaShem, the ultimate Doctor, knows exactly which "medicines" are appropriate for us so that we may live.

*Similarly, Rabbeinu Yona writes (*Shaarei Teshuva, Shaar 4, Os 12*): "One of the character traits of tzaddikim is their ability to pay their dues and still sing praises to the Holy One Blessed Be He. This can be compared to a landowner who had a sharecropper who owed him money. The sharecropper gathered grain into the granary, and separated it into piles. The landowner took the grain, while the sharecropper went home empty-handed. Yet, he was happy to return with nothing. His family and friends said to him: 'You left your granary with your hands on your head, yet you are happy?' He explained to them: 'Nevertheless, the debt has been cleared. I paid off my debt!'"

18 Many of us were brought up to think that in the Messianic era the world will continue to exist as it exists today, albeit with a few improvements. Wealth and peace will be abundant; life will be full of happiness and contentment. However, the Maharal (*Netzach Yisroel, Chapter 47*) wrote, this is a superficial and unrealistic understanding of the times of Moshiach. In reality, a complete change will come over the world, to the extent that the world of Moshiach will be considered a new creation in comparison to the world as we know it.

Our Sages said (see *Maharal, ibid.*) that the world of Moshiach will be a spiritual world of true reality. It says in *Tehillim* (126:1): "... with the return of Zion [we understood that we had been] dreaming." When we witness the spiritual world of Moshiach, we will understand that our current world was superficial, unreal — a fantasy dream (*Machsheves Charutz 3*).

19 A Description of the Messianic Era

The Ramchal (*Ma'amar HaKavim*) describes the Messianic Era: "Before the completion of these six thousand years, the Chosen Nation must find itself in a perfect state, so that the world can transmute into its eternal stage, as (HaShem) has promised us. The agent for this will be one of King David's descendants, whom HaShem will select, support, and make

successful — he is *Melech HaMoshiach*. In his time — and through him — Yisroel will make great 'corrections' (to mankind's fallen state), and the whole world will follow their example. Good will abound and evil will be removed completely.... Man will turn away from physical aspirations... instead he will strive unceasingly in the service of HaShem and Torah... and concomitantly, contentment and financial ease will proliferate... there will be no damages or losses.

21 "This is what the prophet promised (*Yeshayahu 11:9*): 'They shall not hurt nor destroy in all My holy mountain.' Ignorance will vanish; all hearts will be filled with wisdom, and Divine Spirit will be poured out onto all beings in a way that all will receive it without difficulty, as the prophet said (*Yoel 3:1*): 'I will pour out My spirit on all flesh.' Everyone will be exceedingly joyous with such an abundance of good, and they will cleave to HaShem and serve Him wholeheartedly. Through this, they will climb higher, rung after rung (spiritually), until they attain the necessary level to shift into an eternal state, with the renewal of the world."

life systems, so too the troubles of *Ikvessa DeMashicha* allow for the changeover of world systems, from our present world to the world of Moshiach.

The World of True Reality

The transition to the world of Moshiach necessitates the negation of all of the false systems which abound in our world.

In this vein, Rav Eliyahu Eliezer Dessler wrote (*Michtav Me'Eliyahu, Part 3, page 205*): "The destruction of Edom [our last exile] will only come through the destruction of this world [as we know it]. The Holy One Blessed be He will cause the very foundations of life on earth to collapse. Tranquility will be disrupted, personal lives will be filled with worry, fear and *yissurim*, and the entire world will cower in dread of destruction and devastation.... Only then will the light of Moshiach be revealed — 'and the saviors shall go up to Mount Zion to judge the mountain of Eisav....' (*Ovadya 1:21*).

→ "For only by achieving nullification and obliteration of this world will mankind be able to rise up and see with a true spiritual perspective. Then the kingdom of Edom will be destroyed, and the light of Moshiach will be revealed."

To be Victorious on the Great Day of Judgment

~ The prophet Yoel tell us that prior to the Messianic period, HaShem will judge all of the inhabitants of the world, and only those who pass the judgment will merit life in the

תורת יאשיהו - ג' ת"ק

21

כאשר נתבונן מעט בעמקות דבר זה, נמצא שאינו פשוט כלל ועיקר: יעקב אבינו ראה כל מה שיקרה לבניו, ראה את גלות מצרים, את הכניסה לארץ ואת חורבן בית ראשון, את גלות בבל ואת חורבן בית שני עם כל התלאות שיעברו בני ישראל, את כל צרות הגלות הוא - ומתי הסתלקה ממנו שכינה? מתי לא יכול היה לסבול יותר את מראה הסבל והצרות? מה גרם שהסתלקה הימנו שכינה? אחרית הימים! כאשר הגיע יעקב וראה בעיני רוחו את הדורות האחרונים, לא יכול היה לסבול עוד את גודל הסבל והתלאה, ונסתלקה הימנו שכינה.

הגלות בה נתונים אנו כיום, חמורה היא לאין ערוך מדורות קודמים. בכל אותם דורות היה עם ישראל בגלות תחת שלטון עם אחר, אך מוחם ודעתם

היו משוחררים מכל רע. לעומת זאת בדור שלנו, עיקר הגלות היא 'גלות הדעת'. מצד אחד אנו רואים שיש לכאורה הרבה דעת: לא חסרים ספרים ללומדים, יש את כל האמצעים ללמוד, מקומות תורה רבים בלי עין הרע, כל מה שרוצים יש, שיא הטכנולוגיה והנוחות, אך מאידך - גלות הדעת שבה נתון דורנו היא ללא תקדים, וזה חמור וקשה יותר מגלות הגוף, עד שכאשר ראה זאת יעקב - הסתלקה ממנו רוח הקודש!

In summary, the punishment meted out for transgressions is one aspect of sin where each individual receives what he deserves. But there is another aspect of sin that causes the nation to go into exile. The Jewish People loses its natural habitat, where it is normal for it to receive the blessings that Hashem had intended for the world. Then, the natural course of the world — with its constant flow of abundance and blessing — is distorted. A situation develops in which each day is more accursed than the previous one. This is something that the whole nation suffers from collectively. This is the punishment of exile.

23

PERSONAL EXILE

The three characteristics of national exile discussed above can also apply on the individual level. Let us begin with a person's space. Just as a nation needs its own land, so each individual needs his own private space. "There is no thing that does not have its place" (*Avos*

4:3) — and in this place, the individual takes root and develops.

In a very real sense, the place defines the person who lives there. It is no surprise then that Jewish Law requires that the name of the place where the husband and wife live must be included in a *get* ("divorce certificate") (Maharal, *Nesiv Teshuvah*, Ch. 5).

When Chazal discuss (*Megillah* 19a) the obligation to hear the Megillah reading on either the fourteenth or fifteenth of Adar, they use the term *בן עיר* ("son of a city") and *בן כרך* ("son of a large walled city [metropolis]"). If the name of the place where he lives would be an unimportant detail of his identity, it would not be included — just as a person who did a certain deed or wore a certain garment would not be called a "son of" the deed or "son of" the garment. But Chazal understand that a person's place defines him to the extent that he is called a "son of that place." The person and the place merge into one, just as the tree and the earth beneath it become one.

Just as a person does not change his father or mother, so he should not change his place, for he is a "son" of that place — except if he takes the place with him. For instance, if he goes away for a certain reason but intends to come back, then he relates to the place that he left as his home. But if he must flee from his home never to come back, this is a situation of exile.

A person who is continuously sinning loses his place and finds himself in a state of exile. Even when he is in a place, instead of the place absorbing him and giving him a habitat in which to flourish, he is pushed out to continue his journey. But he does not find any tranquility, and continues his search for it. When he does reside in a place, he feels that the place suffocates him and harms him.

In contrast, what the Torah calls a place — *מקום* — carries within it the word *קיום* ("sustenance" or "existence"). This linguistic feature strongly suggests that the place of a person must give him sustenance. When a person runs away from his place, he is removing himself from his life source, from the roots that nourish him. He becomes a rootless being. This is the destructive power of sin. It

The more a person does *teshuvah* and distances himself from sin, the more he removes himself from being exiled and progresses toward Redemption. Redemption is returning to one's natural place. A person who immerses himself in Torah and fulfills his Torah obligations finds himself more established, and relates to his place.

As we can see, exile and Redemption apply not only on the national level, but on the individual level as well.

ADDITIONAL ASPECTS OF PERSONAL EXILE

Exile causes a nation to scatter. In a similar way, an individual can suffer this type of exile within himself. A person is, in essence, a unified being, but when he sins, he loses his cohesive self. One who is condemned to self-exile finds that he has many abilities that make up his personality, but each one pulls in a different direction. This causes questions, doubts, and struggles because the parts of his soul are not united around one purpose that can guide them. Each part desires something else and struggles to satisfy it.

The diffusion of one's mind and soul is a result of sin and exile. The personality loses cohesion. The person is divided and is not going to one place. Even at the same moment, he is striving for two different things.

25

This is the reason for all the doubt. Questions cannot be resolved because the person wants to reach one objective and the opposite at the same time. This contradiction in the soul is similar to the Torah's description of Rivkah's pregnancy: "The children agitated inside her" (*Bereishis* 25:22). Chazal explain what was going on: "Yaakov was pulling Rivkah toward the synagogues and houses of study, but Esav was pulling her toward the houses of idol worship" (*Bereishis Rabbah* 63:6). This is how the state of sin looks when two contradictory urges are found in one person.

The third component of exile is enslavement: "Know that I will enslave them." When someone is immersed in sin, he becomes enslaved. He is not his own master and is unable to do what he wants. "Someone" else compels him to act, as the Gemara explains (*Sukkah* 52b):

In short, we see that a person who has caused himself to be in exile through sin is damaged in three ways: He is in a state of vagrancy and itinerancy, without a base; and he lacks a unified self, finding himself here and there — but actually nowhere. In addition, he is not his own master. A person in this situation can hear the ridicule of the evil inclination within himself: "You think you are making

Everything in the world has a purpose that impacts the existence of the entire world. But this purpose is not left to each individual being to define. Rather, it is defined by the power of the higher authority, whether a ruler or a king. They are the ones who perceive the ultimate goal and thus place each individual in his proper place and role in order to attain the common goal.

The concept of kingship is explained concisely by the Rambam in his *Sefer Hamitzvos* (Asei 173): "We are commanded to appoint a king over ourselves who will gather our entire nation and lead us."

The king's role is to gather everyone around a single purpose. He is at the center, and everyone coalesces around him. He is the one everybody wants to emulate. That is why the king is called **מלך**

המלך, meaning "the special one of the nation" (see Rashi on *Bereishis* 26:10). He provides leadership by defining the aspirations and the goals of the nation and by inspiring them to follow him.

Shlomo Hamelech was chosen to build the *Beis Hamikdash* because he was a man of rest (*Divrei Hayamim* I 22:7 ff.). In the forty years of Shlomo's reign, the Jewish People reached its ideal state, as described in *Sefer Melachim* I: "Yehudah and Israel dwelt in security, each man under his grapevine and under his fig tree — from Dan to Be'er Sheva — all the days of Shlomo" (5:5).

From the time that the Jewish People was established until the days of King Mashiach, this was, and will be, the only generation to experience the fulfillment of Israel's purpose and the end of its journey in a state of tranquility. There was Prophecy and profound Torah learning, great wisdom, and tremendous wealth. This situation was similar to the one that will prevail at the ultimate end of Israel's journey in the Days of Mashiach.

12. RED-EYED FROM WINE. As Rashi emphasizes, these last two verses describe in hyperbolic form the abundance of good things which the earth will yield at the end of time. Ya'akov sees the messianic era — whose time he was not able to reveal, as was his original intention — from the point of view of a paradisaical rejuvenation involving the whole of nature. The blessings of heaven, the understanding among men, will create a temporal happiness wherein man's greatness will no longer manifest itself by the enslavement or destruction of peoples. The garments of

the world's great men will not be stained with the blood of other human beings: the generation of the Messiah will be brilliant, glowing with vitality (with eyes sparkling) and physical vigor (teeth whiter than milk).

The messianic idea of Judaism is inseparable from the notion of material well-being, when "every man will sit under his vine and under his fig-tree" (*Micah* 4:4). In contrast to other religions, Judaism has never despised the material domain as being below its teachings. It aspires to assure individual and collective happiness on earth, which is in answer to the legitimate wish of every human being, and to elevate man to a level of material well-being and culture which, far from being an obstacle to virtue, actually facilitates its practice, provided one makes use of it wisely. One only has to read the many promises in the Torah relating to earthly goods in order to realize that Judaism has never deserved the reproach of being "an opiate for the masses." In its legislation, it covers a vast social and economic system, giving material goods their proper emphasis and striving to ennoble all human aspirations through an atmosphere of purity and holiness within a peaceful and happy humanity.

After finding in Y'hudah those qualities for the leader of the future house of Jewry which he sought, the patriarch turns to his other children. He bestows upon them his blessing, assigning to each, according to his particular aptitudes, his role in the harmony of the twelve tribes.

sword, all the sinners of My people, those who say, 'Not because of us will the evil approach any sooner.'¹¹ On that day I will raise up the fallen booth of David; * I will repair their breaches and raise up its ruins, and I will build it up as in days of old,¹² so that they upon whom My Name is called may inherit the remnant of Edom and all the nations — the word of HASHEM, Who shall do this.

¹³ Behold, days are coming — the word of HASHEM — when the plowman will meet the reaper, * and the treader of grapes [will meet] the one who carries the seed; the mountains will drip juice and all the hills will melt.¹⁴ I will return the captivity of My people Israel, and they will rebuild desolate cities and settle them; they will plant vineyards and drink their wine; they will cultivate gardens and eat their fruits.¹⁵ I will plant them upon their land and they will never again be uprooted from their land that I have given them, said HASHEM, your God.

12 He envisions the last generation of Yehudah: The earth has become like paradise; all of nature has been rejuvenated. Men do not waste their strength in subjugating and destroying their fellow men; there is not a drop of human blood on the garments of the great. He sees the members of this generation, and lo! their eyes are more sparkling than wine (יולבין applies only to the sparkling shine of the eyes), their teeth are whiter than milk. *Courage and joy of life* shine from their eyes, and the whiteness of their teeth testifies to their health.

These are mere glimpses of **אחריית הימים**. Ya'akov wished to reveal more, but was permitted to reveal only very little (see *Bereshis Rabbah* 98:2).

למדו מכאן חז"ל: גדול המלבין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב שנאמר "ולבן שיניים מחלב" - אל תקרי "ולבן שיניים" אלא "ולבין שיניים" (כתובות ק"א:). עוד דרשו חז"ל: "ולבן שיניים מחלב" - כשהוא צוחק שיניו נראין, כלומר גם טוב לו לאורה הפנים היפות שהאכסנאי עושה לו, מחלב שהוא נותן לו, לפי שהאורה בוש, וירא הוא לאכול כשמראין לו פנים וזעפות. (תנחומא ישן - בראשית).

נפלא לראות איזה מעמקים מגלים לנו חז"ל בסוד הארת-הפנים:

"ה' אלקים צב' השיבנו והאר פניך ונושעה" (תהלים פ') — "א"ר יוחנן אנו אין לנו אלא הארת פנים בלבד, די לנו שנאמר האר פניך ונושעה!" (שם בילקוט)

והנה ר' יוחנן אויל לשיטתיה:

"אמר ר' יוחנן המלבין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנא' ולבן שיניים מחלב, א"ת לבן שיניים אלא ליבון שיניים." (כתובות ק"א, א)

הרי כמו שאין לנו אלא הארת פנים בלבד מצד הקב"ה, כך אין גם לאדם מחברו אלא החיוך והארת הפנים (שע"י החיוך מתגלה לובן השיניים — עיי' ברש"י שם). הוא דתן באבות ד, טו: "ר' מתיא בן חרש אמר הוי מקדים שלום לכל אדם". המשיב שלום מקיים מצות דרך-ארץ. המקדים שלום מורית שמש לחברו. זוהי דעת התורה ורצונה שנדע: כל אדם מצפה ל"הורחת שמש" מאת זולתו, ואני עצמי הנני שמש הורחת לכל מי שבא במגע אתי!

תינוק פעוט מבחין כבר בין פנים וזעפות לבין פנים מאירות. מסתכלים בן מתוך חיבה — הוא מפוזר וצוהל נגדך. מביטים עליו בזעף — מיד הוא בוכה. מי יודע מה מבריא ומפתח יותר את הילד: המון המוגש לו או הארת הפנים שמראים לו! וברור ויודע הוא, כי ילד הגדל בלי כל הארת-פנים, דומה בדיק לצימח הגדל בלי שמש, שאי אפשר שיהיה בריא.

ומאידך — בתינוק פעוט כבר ניכר כח זה של הארת-פנים. כשמפיע על פניו החיוך הראשון — כבר הנו נעלה על כל בעלי-חיים הגדולים. בחיוך זה בוקעת הארת פני הנשמה ממחבואיה בעמקי הגוף הקטן והחלש הזה. כל אשר התינוק גדל ומבריא, יותר הוא מאיר-פנים לכל סביבתו ומשרה בה רוח חן ונשמת חיים. זוהי מציאות הנשמה המתגלה בוהריה הראשונים, אשר כל מהותה — כח אדיר של הארת פנים!

כל בני אדם מחכים זה לזה; כל אחד רוצה שחברו יאיר לו פנים. התלמיד מצפה להארות פני רבו. אך גם הרב מצפה להארות פנים מצד תלמידיו. בנים סומכים על חמלת הוריהם, אך גם ההורים רעבים ותאבים ל"הורחת שמש" מאת בניהם. הכנים אף הם הגם 'בעלי-בתים' על הוריהם, שאם אינם מראים להם הארתי-פנים, הם משכינים בלב אביהם ואמם חושך-אפלה ומכבים האור הזורע על חייהם!

הלקוח מצפה להבנת המוכר במצבו, צרכו ויכלתו; אך גם המוכר מצפה להבנת הלקוח שלא ילול בו ובסחורתו. "לא תכירו פנים במשפט - אוהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב לפי שכשוראה שהדיין מכבד את חברו מסתמין טענותיו" (ריש פ' שופטים) - איך זה "מסתמין טענותיו" הערוכות היטב בפיו כשנכנס לדין? זהו הרושם של הסתרת פני הדיין, הסתמת כל מחשבותיו ומחלישה את דעתו. כח נורא זה טמון בהסתרת פניו של אדם!

* שני כחות אלה הם היסוד לחיי החברה האנושית: האחד - רעבון כל אדם להארות פני הוולת, והשני - כח הנתניה של הארתי פנים השתול בלב כל בעלי-נשמה (וכן הוא ביחסים ההדדיים בין מעמדות, כתות, מדינות וגושים). ונתבוננה קצת ביחסי בני אדם, איך לפעמים חיים איש בצד חברו מבלי למצוא דרך ושפה זה אל זה, וכיצד חיים במרירות ורוגז בגלל אי-הבנתם ההדדית - אם ננסה למצוא את המקור לכך נראה כי תמיד אדם מתחבא לחברו שהלה "יתחיל" להתקרב אליו, וככה מחכים עד בוש...

הרב מצפה לתלמידו שיתקרב אליו ויציע לו ספקותיו ובעיותיו. ואילו התלמיד מחכה לרבו שיפתח לו פתח ויקרב אותו. או: רב בעירו רוצה, שעדותו תשתף אותו בכל פעולותיה, תשאל לעצתו ותסור למשמעתו. ואילו העדה ממתינה לזימת הרב שירד לתוף בעיותיה ויהא מעורב בחייה, וככה יכולים לחיות שנים על שנים מבלי להתקרב זל"י, ובינתיים הולך ומתרחב ביניהם תהום. כל אחד חושב על הצד שכנגדו שיש לו טעמים ונימוקים כמטיים להישאר רחוק - ואין כאן לא טעם ולא נימוק, רק דעת חסרה כאן, והידיעה הראשונה שעלי להזריח שמשו ולהאר פנים, להתבונן ולא להעלים עין!

כמה גדולים ונפלאים דברי חז"ל, ומה נפלאה דרכם לקפל בתוך הנהגה פשוטה ומעשה קטן סודות כה גדולים, והרי קיפלו כל תורת הדעת והארתי הפנים בציווי קצר זה: **הוי מקדים שלום לכל אדם!**

34

מצמצם את אנוכיותו ואינו חושב רק על עצמו אלא נותן דעתו על חברו, ואו ראשית כל נפתחות עיניו לראות שיש גם אנשים אחרים מלבדו, ולאנשים אלו יש צרכים שהם זקוקים להם, ונחוץ וחשוב מאד למלא את צרכיהם, וכאשר יכיר בזה אכן ייטיב עמו. והדרך האחרת היא מהמעשים החיצוניים אל הפנימיים, והיינו כאשר יעשה מעשי חסד מבלי לחשוב ולהתעמק במעלתם, אך גם בלי כוונת צדדיות פסולות, נמצא שעכ"פ בעת עשותו את פעולת החסד אינו עוסק בטובת עצמו, א"כ מתנתק הוא אז מהאנוכיות ומפנה מבטו אל חברו, על ידי כן יפתחו עיניו לראות באיזו מידה חשוב ונחוץ להתחסד עם חברו ולהשלים לו את החסד לו, ואז בודאי יוסיף לעשות עוד חסדים.

מצצום האנוכיות מביא לחסד השלם

מצצום האנוכיות מביא גם לכך שיטה אזנו לשמוע בשמית לב את כל הזקוק לעזרתו, ובפרט את צעקת העניים, וידבר על לבם דברי עידוד ונחמה, וכן להקדיש מומנו לחשוב על צרכי חברו כדי לתת לו עצות טובות, כמו שכתב רבינו יונה (שע"ג, ג, נז) "חייב אדם לחשוב מחשבות להעלות נר עצות הגונות ומתוקנות לחברו וזה אחד מעיקרי דרכי גמילות חסדים", וגם להאיר פנים לכל אחד ואחד.

עיקר מעלת החסד - תשומת הלב

על פי האמור שעיקר מעלת החסד היא תוצאה מצמצום המבט האנוכי, המתבטא בהקדשת מחשבה ותשומת לב לשני, ולא במעשה נתינה גרידא. יתבאר דברי חז"ל שאמרו (כתובות קיא): "דאמר רבי יוחנן טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב", וכן אמרו (ב"ב ט:): שהמפייס את העני בדברים מעלת גדולה מהנותן לו פרוטה. והדבר תמוה הרי לכאורה המשקה חלב לחבירו והנותן פרוטה לעני נתן משהו מרכושו, ואילו המחייך לחבירו והמאיר לו פנים בדיבורים נעימים לא הוציא משלו כלום?

* והתשובה היא, שתשומת הלב עדיפה, הן מצד המקבל שעל ידי ההתייחסות היפה של הנותן מתרומם ערך עצמו בעיניו ורוחו טובה עליו, ובכך מתבטל ממנו צער העניות וחרפתה! הרבה יותר מהפרוטות והחלב שאינם הופכים אותו לעשיר ומאושר (אך בודאי שמי שנותן פרוטה וגם מפייס בדברים מתברך בכפליים). והן מצד הנותן, שבפיוס וחיוך לנצרך קרוב יותר לביטול האנוכיות מאשר בנתינת צדקה שבה יש מקום יותר להסתת היצר לעשות זאת לטובת הנותן עצמו כדי לקבל כבוד וכדומה (על סבר פנים יפות מקבלים פחות כבוד).

נדמה לנו שעשיית חסד מצמצם בעסקנות לעשות פעולות חסד, אמנם באמת עשיית חסד עם חברו מתבטא בהרבה אופנים מעבר לעסקנות. וכמה דוגמאות לכך: הארת פנים לחבירו הוא חסד גדול ביותר, כמו שאמרו (כתובות קיא): "ולבן שינים מחלב אמר ר"י טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב" לאמור - החיוך המעודד כוחו גדול יותר מסעד חומרי.

* "שמאי אומר ... הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" (אבות פ"א, טו), אמר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל היינו מצפים שמאמר זה יאמר מפי הלל שאמר "הוי אוהב שלום ורודף שלום", ולא מפי שמאי, שמידתו היא מידת הדין, אלא לומדים מכאן, שאפילו מידת הדין מחייבת את סבר פנים יפות, זה מה שאני חייב לתת לכל אחד, כי זה מגיע לו. על ידי סבר פנים חמורות ועצובות אני עלול לצער בני אדם. 11

10 ועי' חסי' פסחים קיג: ד"ה שראה, דהקי' דמה שייך כפיית יצר כיון דמצוה לו לשנאתו, ותירצו כיון שהוא שונא אותו גם חברו שונאו כמים הפנים אל הפנים ובאין ע"י כן לשנאה גמורה יותר מלשם-מצוה, ושנאה זו צריך לכופף!

11 על המשנה הזו של אבות נאמר באבות דר"י (סו"פ יג) "הוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, כיצד? מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם, ופניו כבושים כארץ, מעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן כלום. אבל המקבל חברו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם". וכל כך למה? כי עם סבר פנים יפות נותן אדם לחברו את לבו, ולזה זקוק חברו - לתשומת לב, המתנה היא רק ביטוי לשימת לב, שחשבתו על חברי למה הוא זקוק, ומה יכול לשמחו. אבל כלי סבר פנים יפות מרוקנים את המתנה מתוכנה ויעורה - כאילו לא נתן כלום". מאידך גיסא - סבר פנים יפות היא המתנה הגדולה ביותר שאפשר להעניק לזולת - כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם" - כי נותנים לו את לבו. ורבינו זצ"ל האריך בזה בדברים בקונו וידעת כי שלום אהלך פ"ד.

תקח אור יוחי דניאל

מעיר כאן בעל "אור הצפון": נצייר לעצמנו, איזו הנאה גורם אדם לחברו, בשעה שהוא משקהו חלב, ובפרט בזמן שחברו מעולף מצמאון או קופא מקור, והלה בא ומשקהו חלב חם ומרווה... ויותר מזה, אם נראה אדם שכד חלב על שכמו, והוא מחזר מדי יום ביומו על בתי עניים וחולים ומשקה אותם בכוס חלב - כמה נעריך אדם זה, ובאילו תארים של "טוב

והנה באים חז"ל ומגלים לנו, שבלא טרחה יתרה יש לכל אדם היכולת לגמול חסד עם הבריות במידה יותר גדולה מזו - בכך שיחייך ויראה להם פנים מסבירות, מאירות ושמחות, ומתוך כך נראות שיניו הלבנות. חסד זה גדול במעלתו מלהשקותו חלב...

מידה זו של הארת פנים הייתה נחלתם של רבותינו. מסופר על תלמידן של הסבא מסלבודקא, רבי אברם גוודורנסקי זצ"ל, ש"במשך שנתיים עמל על סבר פנים יפות" ומידה זו הפכה לקניין בנפשו. אף בזמן הגטו, עת היהודים היו במצב קודר, מצב בו היאוש חדר לאנשים רבים, הוא-ר' אברהם לא משה צהלתו מעל פניו, כשאבלו מוסתר היטב בליבו.

על מידה אחת צריך עמל של שנים ואולי אפשר לקנותה, ובספר "חסידי ישראל" כותב הרב יעקב לוגאסי כי "יותר מכל הייסורים הגופניים והכספיים שיש לאדם, קשים המה הייסורים הנפשיים כאשר רוחו מתמוטטת בקרב, ומה קשה מצבו שאין לו מי שמבין לרוחו ומרגיש כאבו ואיתו בצר לו. איש החסד בנפש רוח ונשמה מחפש איך להתחבר אליו בעתים קשים הללו ולהשתתף עמו במועקת נפשו עד שמחלצו מהבדידות, מעודדו ומפיה בו רוח חיים."

מדה זו של "המלבין שינים לחברו", של "המקבלו בסבר פנים יפות", כלל - יסוד הוא בכל סוגי מעשי החסד שאדם גומל לרעהו. שכן אינו דומה כלל, חסד הנעשה מתוך סבלנות, הארת פנים ושמחה [שאז מחיה הדבר את נפשו של רעהו ונוסד בו עידוד והרגשה טובה] לחסד הנעשה מתוך קוצר רוח, עצבות ופגנים זעופות. ובמיוחד בולט הדבר בהכנסת אורחים. וכפי שניתן ללמוד זאת מהמעשה שסיפר חז"ל (במדרש משלי וילק"ש) בדרשתם על הפסוק שאמר שלמה המלך: "טוב ארוחת ירק ואהבה שם, משור אבוס ושנאה בוי" (משלי טו-יז).

The *Tiferes Yisrael* explains that a "good heart" means a heart that is always happy and ready to do kindness for others. That happiness, he says, helps a person's mind become sharper [and pour forth Torah] like a spring of water that constantly grows stronger.

The *middah* of *simchah*, happiness, is very powerful. Rav Shmuel Yaakov Sofer explained the verse (*Tehillim* 4:2): בְּצַר הִרְחַבְתָּ לִּי, *You have relieved me in my distress*, to mean that when a person is in distress, he tightens up physically and emotionally, and does not have the wherewithal to cope with his circumstances. His shoulders are simply not broad enough to carry life's challenges. When a person is happy, on the other hand, he feels energized, and his mind and heart broaden, allowing him to overcome his challenges and accept difficulties with love.

The *middah* of *simchah*, happiness, is very powerful. Rav Shmuel Yaakov Sofer explained the verse (*Tehillim* 4:2): בְּצַר הִרְחַבְתָּ לִּי, *You have relieved me in my distress*, to mean that when a person is in distress, he tightens up physically and emotionally, and does not have the wherewithal to cope with his circumstances. His shoulders are simply not broad enough to carry life's challenges. When a person is happy, on the other hand, he feels energized, and his mind and heart broaden, allowing him to overcome his challenges and accept difficulties with love.

Furthermore, when a person is sad, even small problems loom large, and when a person is happy, even major problems seem minor. Furthermore, when a person is sad he becomes very self-absorbed, and his world narrows to include only him. But when a person is happy he is able to see other people around him and care for them. All this, Rav Sofer explained, is included in what Dovid Hamelech meant when he said בְּצַר הִרְחַבְתָּ לִּי, which literally means: *When I was in narrow straits, You [Hashem] broadened it for me.*

A person's *middos* look very different when he is happy and when he is sad. When a person is happy it is far easier for him to subdue negative traits such as jealousy and anger. Happiness also has the effect of strengthening all good *middos*, and spurs a person to treat others with love and respect.

42 ר. זושק - *Infinity of Torah*
Chazal teach us⁹⁹ that a *chosson* (groom) during the week of his *sheva brachos* is "דומה למלך" — similar to a king." Seemingly, this refers to how a *chosson* is to be treated. The question is: Why? What message are we trying to convey?

In the *pasuk* quoted above, Yaakov Avinu blesses Yehudah with a future in which he will be "white of teeth from milk." On a simple level,¹⁰⁰ this *pasuk* refers to the material abundance with which Yehudah will be blessed, but the *Gemara* sees it¹⁰¹ as conveying a different message as well: "A person who shows the whiteness of his teeth [i.e., who smiles] to his fellow is greater than one who gives him milk to drink." In other words, it is an even greater act of kindness to smile at another person than to provide him with food and drink.

This is certainly a beautiful idea, but why is it conveyed specifically in the context of Yaakov's blessing to Yehudah? After all, it is a general law that is applicable to everyone.

Evidently, this concept is particularly applicable to Yehudah. To understand the reason we are taught a profound insight into what it means to be a king.

At the end of *Maseches Kiddushin*,¹⁰² the *Gemara* points out a contrast between human beings and animals: An animal has no need

to work in order to sustain itself, while a human being must earn a living. In this context, the *Gemara* quotes a *baraisa*: "I have never seen a deer engaged in gathering fruits, a lion being a porter or a fox being a storekeeper." The *baraisa's* choice of examples is puzzling: Granted, the shrewd fox might be fit to be a businessman of some sort, the

מלבד האמור, יש בהסברת פנים לזולת משום קידוש ה'. כמו שאמרו חז"ל: שיהא משאו ומתנו באמונה, ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה (יומא פו.). וכפי שכתב הרמב"ם: יש דברים אחרים שהן בכלל חילול ה'... או שדיבורו אינו בנחת עם הבריות ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס... וכן אם דקדק החכם על עצמו ויחיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עמהם, ומקבלם

בסבר פנים יפות, ונעלב מהם ואינו עולבם... עד שימצאו הכל מקלסין אותו ומתאווים למעשיו, הרי זה קידש את ה'... (פ"ה מסודי התורה)

אחד מדרכי החטבה וגמילות חסדים עם רעהו - כותב הגאון רבי יצחק בלז' זצ"ל (בספרו *נתיבות אור*) - הוא לקבל כל אדם בסבר פנים יפות ובנחת רוח [וכדברי חז"ל שאחד מהדברים ששואלים אדם בשעת פטירתו מן העולם, האם המלכת את חברך בנחת רוח]. כאשר האדם שרוי במצב רוח טוב ובשמחה, אין בהנהגה זו משום חידוש, ואין בכך קושי מיוחד. ואולם כאשר שרוי האדם בדאגה ופחד ח"ו, ופניו זעופות ולבו בל עמו, במצב כזה יקשה עליו מאד להאיר פניו לחברו, אך זהו עיקר העבודה הנדרשת ממנו לעת כזו, ובזאת תבחן מדרגתו של האדם במדת החסד וההטבה עם זולתו.

deer could be rather effective at gathering fruit as it is fast and has a lot of energy, but why would the profession of the lion, the king of all animals, be a porter? Shouldn't a lion be associated with a much nobler occupation?

The answer to this question is that the primary function of a king is not to rule over and dominate others. Rather, a king's primary responsibility is to empower others.¹⁰³ One way to empower people is to serve them by carrying their belongings. People derive a feeling of importance from having others carry their belongings for them. In earlier times, in fact, it was considered a sign of honor to be accompanied by someone who would carry one's weapons or possessions.¹⁰⁴ Thus, it is indeed fitting for a lion to be a porter. As the ruler of the animal kingdom a lion's foremost commitment is to infuse his subjects with a sense of empowerment; carrying their burdens is an extremely powerful way to do that.

44 Within the Jewish people, the tribe of Yehudah is the tribe of royalty; the kings of our nation are members of that tribe. As a king, Yehudah is charged with empowering the Jewish people; a smile can be an extremely potent means of doing just that. Receiving a smile from someone else can be an incredibly empowering experience. It makes the recipient feel that he is recognized and valued; it fills him with an elevated sense of self. Consequently, Yehudah's *brachah* is the perfect place for this lesson to be conveyed.

This is also a message that must be absorbed by every man at the beginning of his married life. The first seven days of marriage are a period of coronation, but once that period is over he must integrate the essence of kingship into his marriage for the rest of his life. Just as a king is meant to empower his subjects, not to dominate them, the same is true for any leader, including the leader of a household. A father should not run his home by issuing orders and making his family feel oppressed, chafing under his authority. Rather, he should recognize that his task is to uplift his family members, instilling confidence in them and giving them the ability to live successful lives in their own right. This applies to even the smallest gestures, such

as a smile. A woman who values and appreciates her husband will find a smile from him far more empowering and uplifting than one coming from virtually anyone else.¹⁰⁵ The first seven days of marriage are meant to convey this message, but its implementation is indeed a lifelong process.